

Catalunya-Espanya-Europa: Triangle o xoc de trens

Quan es parla del futur de la relació entre Catalunya i Espanya, una de les metàfores que més es fan servir és la del xoc de trens: hi ha dos actors damunt de l'escenari i avançen l'un contra l'altre sense que es vegi manera d'aturar-ne cap dels dos. La metàfora és discutible en molts sentits. Però una de les discussions és provocada per la intuïció que sobre l'escenari no hi ha només dos actors, sinó tres. Que estem davant d'un triangle. No exactament equilàter, sense que cadascun dels vèrtex pesi ben bé el mateix i tingui el mateix paper. Però amb una possibilitat i una necessitat de triangular. I el tercer vèrtex es diu Europa. No tan sols Unió Europea o institucions europees. Es diu Europa d'una manera més general, que inclou institucions, governs, però també opinió pública, mitjans de comunicació, societat civil. I concepte: el concepte d'Europa, els valors associats al projecte europeu, la democràcia, la llibertat. Sense això no s'entén com hem arribat on som. Sense això no s'entenen els resultats catalans de les eleccions europees del 25 de maig. Sense això no es pot imaginar què passarà.

D'entrada, sense l'horitzó europeu el procés sobiranista no hauria arribat on ja a hores d'ara ha arribat. És a dir, a tenir una enorme força com a projecte dins de Catalunya. És l'horitzó europeu el que ha desdramatitzat, emocionalment i econòmicament, la idea de frontera. És la construcció europea el que ha difuminat i ha fet invisibles les fronteres. Una població d'origens tan

En la relació Catalunya-Espanya, el xoc de trens es podria produir si només hi hagués dos actors damunt de l'escenari. Però hi ha un tercer vèrtex que es diu Europa. No se sap ben bé quin paper ha de fer però hi és.

diversos com la catalana difícilment assumiria haver d'ensenyar el passaport, treure's la carta veda i haver de canviar de moneda per anar a veure els seus cosins a Espanya. Però això ja no passa ni passarà. La frontera no és dramàtica. No és en absolut impermeable: la passem cada dia sense adonar-nos, a la Cerdanya anant cap a Llívia no saps quan estàs en un estat i quan estàs en un altre. Les fronteres, gràcies a Europa, ja no són el que eren. I per tant són possibles.

D'altra banda, l'economia catalana, quan depenia fonamentalment de tenir més o menys captiu el mercat espanyol, no es podria permetre la ruptura d'aquest mercat. Per això gent que era catalanista de cor era també unionista de butxaca, empresaris i obrers, perquè el seu interès era mantenir el mercat espanyol i protegir-lo amb l'aranzel. Però ara el mercat és el món i hi anem en tant que europeus. A tot el mercat: a Valladolid, a Hamburg o a Xangai. Europa fa viable i imaginable la independència de Catalunya, perquè aposta

per l'existència de realitats diverses dins d'un gran paraigua únic. No és gens estrany, doncs, que el més violent debat sobre la independència de Catalunya l'hagi plantejat l'Estat espanyol en termes d'amenaça: si sortiu d'Espanya sortireu també d'Europa, sereu un cos no identificat vagant per l'espai sideral. Perquè tothom sap que si Catalunya és dins d'Europa, a tots els efectes, és viable i és poc dramàtica. L'amenaça espanyola no ha estat el boicot del mercat espanyol –això ja es dona per sobreentès, però també se sap poc rellevant– sinó l'expulsió d'Europa. Perquè saben que això és el que veritablement importa.

Però l'existència del tercer actor en el triangle, l'existència d'Europa com a actor del procés, també ha estat percebuda des del sobiranisme com la garantia que Espanya no respondrà a les demandes catalanes rebentant les regles de joc de la democràcia, com ha fet en altres ocasions en la història. Estic convençut que la immensa majoria dels catalans, si els preguntéssim per què els tancs no han entrat encara a hores d'ara per la Diagonal respondrien: perquè som a Europa. Potser no és cert. Potser Espanya ha interioritzat els valors democràtics europeus d'una manera no absoluta, però sí suficient per descartar tota sola aquesta mena de solucions. Però fins i tot en aquesta hipòtesi el valor d'Europa com a limitador del ventall de respostes espanyoles a la demanda catalana és significatiu. Hi ha coses que no poden ser perquè som a Europa. Hi ha coses que no poden fer perquè són a Europa. Certament, poden preferir la unitat d'Espanya a la integració europea. Però podrien fer-ho, de veritat? Estan en condicions de fer-ho?

Per tant, en el mig any accelerat que ens separa del mes de novembre i la data de la consulta, Europa està sobre l'escenari i és el tercer actor que s'espera. No se sap ben bé per fer quin paper. Però l'obra és de tres personatges, no de dos. De protagonisme, certament, diversos. Visibles o invisibles. Des del catalanisme, l'esperança és que Europa pressioni Espanya perquè accepti fer una consulta, encara que sigui sense valor jurídic vinculant. El caràcter democràtic de la reivindicació

ció catalana, el seu europeisme molt majoritari, la referència a un valor com el dret a decidir el propi futur, l'aval d'una majoria social expressada a les urnes (també o especialment en les últimes eleccions europees) són les cartes a través de les quals el catalanisme creu que pot convèncer Europa –institucions europees, Govern europeu i opinió pública europea– perquè exerceixi discretament i sense humiliacions la seva capacitat de pressió sobre el Govern espanyol. No pas perquè faci una contraoferta, sinó perquè accepti que es voti. I la força de la demanda catalana ha crescut en aquestes eleccions europees, quan han crescut al mateix temps –contra els vells tòpics– la participació i el suport a les forces sobiranistes i quan l'antic electorat socialista ha evolucionat d'una manera més que notable cap al sobiranisme.

Certament, el catalanisme sap també que l'Europa de tota la vida, i encara més l'Europa sortida de les urnes d'aquestes últimes eleccions de maig, no desitja la independència de Catalunya. No és un problema que li agradi tenir. Però sap que el té. I en té un altre a Escòcia, però allà té com solucionar-lo. I, fora de les seves fronteres, en té un altre de molt diferent a Ucraïna (i amb capacitat de contagi) i aquí no sap com arreglar-ho i li aniria molt bé que hi hagués alguns precedents de resolució de conflictes territorials a través del vot, sense trets i en democràcia. Potser no volen la independència, però no poden deixar de voler la democràcia. Europa no és una aliada per tal de convèncer els catalans que la independència els és positiva. Però és una aliada per tal de convèncer els espanyols que el problema català només es pot resoldre a les urnes.

La pressió que el catalanisme espera que exerceixi Europa sobre Espanya és perquè adopti una solució i una via democràtica i pacífica que permeti preservar al màxim l'*statu quo*. Però l'*statu quo* està més en risc no fent res que no pas fent una contraoferta espanyola a la independència catalana. La condició innegociable des de Catalunya és que tant la contraoferta com la independència es passin per les urnes, en una consulta. La voluntat europea pot ser empènyer la contraoferta

Artur Mas va presentar el seu full de ruta a Brussel·les, el novembre de 2012.

i, si cal, entendre la consulta. El problema és Espanya: el seu Govern no està en condicions d'oferir res als catalans sense suïcidar-se electoralment i políticament a la resta de l'Estat. Han generat una opinió pública que no admet cap concessió. Però altres coses han hagut de fer obligats per Europa. O dient que ho feien perquè els obligava Europa...

L'Europa recelosa i conservadora que surt del 25-M té un problema a Catalunya

Europa, la que ha sortit de les eleccions, recelosa, conservadora, estatalista, té un problema a Catalunya. No el té només Catalunya, això és evident. Tampoc el té només Espanya. Europa es va crear per mantenir la pau i per unificar l'economia. El cas català no pot suposar ni trencar la pau ni fragmentar l'economia. Si l'obra que es representa d'aquí a novembre, d'una manera accelerada, és de tres personatges, Catalunya, Espanya i Europa, la sortida és possible. Si Europa acabés decidint quedar-ne al marge, no ser a l'escenari, considerar que no va per ella, no exercir la seva capacitat de pressió, ho deixaria com una qüestió a dos. I si és una qüestió a dos, allò del xoc de trens és una mica menys impossible. Vulgui dir el que vulgui dir el xoc de trens.